

*Кусмина М.-М. Т.,
бакалавр кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

*Альбота С. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ»

Анотація. У статті досліджено лінгвістичні особливості перекладу роману-антиутопії Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» на українську мову, з акцентом на збереження експресивності та емоційного впливу оригіналу. У сучасних умовах посилення міжкультурного обміну проблема адекватного перекладу літературних творів набуває особливої актуальності. Переклад розглядається як складний багатокомпонентний процес, який включає численні мовні й позамовні фактори, враховуючи системи й норми двох мов, культурні особливості, комунікативні ситуації, а також характеристики вихідного тексту та норми перекладу. Основною метою дослідження є виявлення ефективних стратегій, які забезпечують збереження не лише змісту, але й стилю, тону та емоційних відтінків оригіналу.

Розглянуто методи перекладу, що включають додавання поясень та деталізацій для забезпечення максимальної точності передачі сенсу й настрою оригінального тексту. Аналіз проведено на основі семи уривків з оригіналу та перекладу, з акцентом на точне відтворення культурних реалій, що сприяє збереженню автентичності та достовірності інформації. Особлива увага приділена використанню епітетів, метафор та інших образних засобів, що є необхідними для збереження художньої цінності тексту.

Адаптація визначена як основний метод перекладу, що спрямований на точне відтворення змісту та настрою оригіналу. Проаналізовано адаптаційні підходи, що включають додавання поясень та деталізацій, зміщення акценту з емоційного стану персонажів на фізичний аспект, а також введення додаткових слів, епітетів і порівнянь для збагачення тексту. Досліджено адаптації з уточненнями, що підсилюють семантичне забарвлення роману, та модифікацію тональності з урахуванням культурних і стилістичних відмінностей між мовами.

У статті подано практичні рекомендації для перекладачів, які сприятимуть підвищенню якості перекладів та збереженню автентичності літературних текстів при їх адаптації для іншомовної аудиторії. Стаття буде корисною для студентів, перекладачів і всіх, хто цікавиться методами перекладу та їхнім впливом на сприйняття тексту, і сприятиме розвитку теорії та практики перекладознавства.

Ключові слова: переклад, літературний текст, експресивність, методи перекладу, міжкультурний обмін, збереження автентичності.

Постановка проблеми. Проблема перекладу полягає не лише у відтворенні значень окремих слів чи фраз, а й у передачі загального колориту та культурного контексту, з якого походить оригінал. Попри відсутність повної відповідності між семантичними системами різних мов, функціонально-комунікативна відповідність може бути досягнута через використання різнорівневих мовних засобів, що дозволяє зберегти зміст і вплив оригінального тексту у перекладі.

Зіставлення оригінальних текстів та їх перекладів показує відсутність повної відповідності між планом вираження і планом змісту. Для кожного народу характерні специфічні умови матеріального життя, культури, суспільного устрою, тобто кожен народ звертає увагу на різні сторони дійсності. Це означає, що конкретні поняття та їхні вираження в різних мовах можуть суттєво відрізнятися. У процесі пізнання конкретної історичної дійсності створюються поняття, які не можуть бути однозначними або тотожними між різними мовами, особливо коли ми спускаємося нижче рівня речення. У результаті при зіставленні текстів оригіналу та перекладу спостерігається відсутність збігу між семантичними системами та їх складовими елементами.

У сучасному перекладознавстві загальновизнаним є той факт, що при перекладі художнього тексту найбільшу складність становлять не мовні одиниці тексту, а його колорит і особливості культурного простору, з якого він походить. Неможливість передати при перекладі деякі риси оригіналу є лише частковим проявом несхожості картин світу двох текстів різними мовами. Це, однак, не передбачає цілковитої неперекладності тексту. Реальна дійсність, яка оточує різні мовні колективи, єдина для носіїв мов. Тому значення оригіналу можуть бути виражені мовою перекладу через систему різнорівневих засобів, що не порушує принципу функціонально-комунікативної відповідності тексту.

Мета і завдання статті. Метою цієї статті є проведення порівняльного аналізу перекладу та оригіналу роману-антиутопії Рея Бредбері "451 градус за Фаренгейтом". Особлива увага приділяється дослідженню впливу різних лексичних та граматичних засобів, а також типів перекладу на передачу сенсу та емоційного впливу твору. Важливим завданням є визначення того, який з представлених перекладів найкраще передає атмосферу та задум оригіналу.

Для досягнення цієї мети у статті представлено кілька цитат з роману, які демонструють різні аспекти мови та стилю Бредбері. Це включає вивчення специфічних лексичних виборів, синтаксичних структур та стилістичних способів, що використовуються в оригіналі, і порівняння їх з відповідними елементами у перекладі. Дослідження також оцінює, як ці відмінності впливають на загальне розуміння тексту та його емоційний вплив на читача. Зокрема, аналізується, наскільки перекладачеві вдалося зберегти інтенсивність емоційних реакцій, які викликає текст, та його здатність передати основні теми та мотиви оригіналу.

Крім того, зроблено висновки щодо того, чи переклад відповідає оригіналу та, чи передає він глибину та багатство твору. Це включає комплексний аналіз якості перекладу з урахуванням культурних та мовних відмінностей, а також рівня адаптації тексту для цільової аудиторії. Результати цього дослідження мають на меті надати цінні висновки щодо методів і підходів до перекладу художніх творів, зокрема антиутопічних романів, і сприяти кращому розумінню перекладацьких процесів та їхнього впливу на сприйняття літератури.

Переклад з однієї мови іншою є багатомірним і багатоаспектним процесом, який ускладнюється чисельними мовними і позамовними факторами. Вони включають системи і норми двох мов, дві різні культури, дві специфічні комунікативні ситуації, сукупність характеристик вихідного тексту, а також норму перекладу [1]. І тому буває складно абсолютно ідентично передати певні деталі в текстах. До прикладу, цитата *"hands were the hands of some amazing conductor"* – *"руки... здаються руками дивовижного музики"* [2; 3]; у цьому випадку переклад зміщує акцент, змінюючи первісний зміст метафори. Оригінальна фраза *"hands were the hands of some amazing conductor"* підкреслює майстерність і конкретну роль диригента. Диригент асоціюється з керуванням оркестром, що додає метафори величності та специфічності. Водночас переклад *"руки... здаються руками дивовижного музики"* використовує слово *"музика"* замість *"диригента"*. В українській мові *"музика"* є загальним терміном, що означає музикант, і включає різні види музикантів, що призводить до втрати конкретики. Спостерігаємо це в наступних реченнях: *Дівчата й хлопці покинули грища й танки, купчаться всі коло темного дуба. Там сивий музика узаявся за віщії струни (Дн. Чайка, Тв., 1960, 153); Час музикам ладнати скрипки на весілля (Рильський, III, 1961, 196)* [4]. Тому вживання в перекладі слова *"музика"* розмиває асоціації з керівництвом і майстерністю, змінюючи емоційний вплив фрази. Основним методом перекладу в цьому випадку є адаптація. Перекладач замінив конкретний образ *"conductor"* (диригент) більш загальним *"музика"*, що змінює сприйняття метафори. Подібна ситуація зі зміною семантичного значення виникає досить часто. Ще один вираз *"With his symbolic helmet numbered 451 on his stolid head"* – *"Символічний шолом з цифрою 451 низько насунений на чоло"* [2; 3]. У перекладі фрази *"his stolid head"* як *"низько насунений на чоло"* спостерігається зміщення акценту з емоційного стану персонажа на фізичний аспект. Оригінальна фраза *"his stolid head"* дослівно означає *"незворушна голова"*, що вказує на емоційну стабільність і спокій персонажа, водночас переклад *"низько насунений на чоло"* передає не стільки емоційний стан персонажа, скільки положення його шолома. Основним методом перекладу в цьому випадку також є знову ж таки адаптація.

Аби надати конкретики роману, Євген Крижевич застосовує залучення додаткових слів для забарвлення тексту. *"Він натискає на запальник – і будинок ніби підстрибує в жадібному полум'ї, що забарвлює вечірнє небо в червоне, жовте й чорне. Він сягнуто ступає крізь рій вогненно-червоних світляків"* [3] в оригіналі звучить так: *"...he flicked the igniter and the house jumped up in a gorging fire that burned the evening sky red and yellow and black. He strode in a swarm of fireflies"* [2]. При співставленні уривків речення *"He strode in a swarm of fireflies"* – *"Він сягнуто ступає крізь рій вогненно-червоних світляків"* словосполучка *"вогненно-червоних світляків"* краще передає контекст речення, оскільки йдеться про опис іскор та розгорілих клаптиків паперу, які кружляють у повітрі. Перекладач додав кольоровий епітет для кращого відображення контексту в межах роману. Це підкреслює важливість використання точних і яскравих деталей у перекладі для створення образів, які відповідають оригіналу і передають його емоційну та змістову насиченість.

Протягом співставлення оригіналу та перекладу, читач може спостерігати за певними некоректностями в перекладі, що суперечить оригінальному задуму автора твору. *"He wanted above all, like the old joke, to shove a marshmallow on a stick in the furnace..."* – *"Йому нестерпно хочеться, як колись, у дитинстві, встромити в вогонь паличку з льодяником..."* [2; 3]. У перекладі *"marshmallow on a stick"* як *"паличка з льодяником"* замінено *"marshmallow"* (маршмелоу) на *"льодяник"*, що повністю змінює контекст заданої сцени в романі. Загальноприйнятим вважати, що маршмелоу – це *"суфле з білкової та ін. маси у вигляді циліндрів, кульок, кісок і т. п. частіше білого, а іноді й інших кольорів; зефір"* [4], що не зовсім отожднюється з поняттям льодяника в українськомовній культурі мовлення. Тому можливим є припущення, що перекладач допустився помилки. Цей приклад демонструє важливість точного відтворення культурних реалій у перекладі. Перекладач повинен враховувати не лише лексичні та граматичні відповідники, а й культурний контекст, щоб забезпечити автентичність та точність переданої інформації. Тому доречним було б вживання замість поняття *"льодяник"* ближче за значенням українське слово *"зефір"*, або ж слово, що є прямим відповідником, *"маршмелоу"*. Переклад є не лише засобом перенесення літератури однієї мови на іншу, але й важливим інструментом ознайомлення з історією та звичаями носіїв мови. Він забезпечує передачу культурних елементів від однієї мови до іншої, що є суттєвим для збереження культурної ідентичності та точності у сприйнятті оригінального твору.

Одним із найпоширеніших і найпопулярніших виразних засобів художнього стилю є епітети. Епітет додає індивідуальну оцінку автором описуваного предмета, відображаючи його ставлення та емоції, які він відчуває у зв'язку з ним. Використовуючи певний епітет, автор обирає з багатьох ознак предмета чи явища ту, яка здається йому найбільш важливою, виділяючи її та привертаючи до неї увагу читача, тим самим відображаючи своє суб'єктивне ставлення. Епітети демонструють значні можливості мови у сполучуваності слів і є одним з проявів багатства лексичного фонду. Тому аналізуючи переклад та оригінал, важливо також звертати увагу на використання епітетів, які значно збагачують художній текст. Наприклад, у випадку з перекладом *"flapping pigeon-winged books"* [2] як *"книжки, змахуючи, наче голуби, крилами-сторінками"* [3]

використано детальне порівняння з використанням розгорнутої метафори "наче голуби, крилами-сторінками". Водночас фраза англійською використовує складений прикметник "pigeon-winged", який містить образний компонент. В українському перекладі цей образ збережено саме з використанням. Цей приклад ілюструє, як лінгвістичні особливості та стилістичні засоби можуть бути успішно перенесені з однієї мови на іншу, зберігаючи оригінальну метафору та емоційний ефект. Методом перекладу тут є адаптація з використанням порівняння, що дозволяє зберегти образність та додати деталізацію.

Подібним чином, у реченні "*He saw himself in her eyes, suspended in two shining drops of bright water...*" – "У її очах, наче в двох блискучих краплинах прозорої води, він побачив своє відображення..." [2; 3], основним методом перекладу є адаптація з додаванням уточнень, що допомагають зберегти і навіть підсилити візуальну насиченість та емоційну глибину оригіналу. Перекладач використовує такі прийоми, як порівняння ("наче"), для збереження образності та додавання нового рівня деталізації, який підсилює вплив на читача.

Адаптація перекладу також проявляється у репліках "*You're changing the subject!*" – "Хочете змінити тему?" [2; 3]. В оригіналі використано пряме звинувачення з емоційним вигуком, що підкреслює незгоду та наказовий тон. В перекладі обрано більш ввічливий варіант, що не звинувачує співрозмовника, з використанням форми "Ви", яка робить репліку більш шанобливою та нейтральною. Перекладач зберігає основний зміст репліки, але змінює її тональність, щоб зробити її більш ввічливою та прийнятною в українському культурному контексті. Така адаптація з модифікацією тональності дозволяє зберегти основний сенс оригіналу, при цьому враховуючи культурні та стилістичні відмінності між мовами, хоча й може не завжди точно передавати емоційний стан мовця в оригіналі.

Висновки. Переклад літературних текстів є складним і багатокомпонентним процесом, який вимагає уважного розгляду мовних, культурних та емоційних аспектів оригіналу. У статті було проведено аналіз перекладу роману Рея Бредбері "451 градус за Фаренгейтом", зосереджуючись на різних перекладацьких стратегіях, зокрема адаптаційних підходах, що включають додавання пояснень, деталізацій, зміщення акценту та використання епітетів і порівнянь для збагачення тексту. Особлива увага приділялась точності передачі сенсу і емоційного тону оригіналу, а також збереженню художньої цінності через використання відповідних стилістичних прийомів у мові перекладу.

Дослідження показало, що ефективні перекладацькі стратегії полягають у використанні деталізацій та експлікацій, які допомагають досягти більшої точності у передачі семантичного навантаження тексту. Важливим аспектом є також урахування культурних та стилістичних особливостей мови, що сприяє збереженню автентичності інформації і передачі настрою оригіналу. Як підкреслює Демецька В., "Адекватний переклад у будь-якому разі передбачає адаптацію. Інша річ, що пропорції власне перекладацьких і адаптивних стратегій підпорядковані типові тексту, та не просто умоглядному типові тексту, а прагматичному. Чим ближче прагматична функція тексту до домінуючих, тим більше адаптивних стратегій необхідно застосовувати, але не забуваючи про власне перекладацькі. Іншими словами, головний критерій адаптації тексту – це його прагматична орієнтація" [5].

Отже, використання вищезгаданих перекладацьких стратегій сприяє покращенню якості перекладу літературних творів та сприяє розвитку теорії та практики перекладознавства.

Література:

1. Ташенко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу. Конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" факультету іноземних мов. Харків. 2021. с. 127.
2. Bradbury R. Fahrenheit 451. New York : Hill and Wang. 2009. с. 6-13.
3. Бредбері Р. Д. 451 градус за Фаренгейтом / пер. з англійської Євген Крижевич. 2007. с. 1-7.
4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 24.10.2024).
5. Демецька В. В. АДАПТАЦІЯ ЯК ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА Й КУЛЬТУРОЛОГІЇ. Вісник СумДУ. Серія Філологія. 2007. с. 101.

Kusmyna M.-M., Albota S. Linguistic features of the translation of Ray Bradbury's dystopian novel "Fahrenheit 451"

Summary. This article explores the linguistic features of translating Ray Bradbury's dystopian novel Fahrenheit 451 into Ukrainian, with a focus on preserving the expressiveness and emotional impact of the original. In the modern context of increased intercultural exchange, the issue of adequate translation of literary works has become particularly significant. Translation is regarded as a complex, multi-faceted process that involves numerous linguistic and extralinguistic factors, considering the systems and norms of both languages, cultural specifics, communicative situations, as well as the characteristics of the source text and translation norms. The primary aim of this study is to identify effective strategies that ensure the preservation of not only the content but also the style, tone, and emotional nuances of the original.

The translation strategies examined include the addition of explanations and details to ensure maximum accuracy in conveying the meaning and mood of the original text. The analysis is based on seven extracts from the original and its translation, with an emphasis on accurately reflecting cultural realities, which helps maintain the authenticity and accuracy of the information. Special attention is given to the use of epithets, metaphors, and other figurative expressions, which are essential for preserving the literary value of the text.

Adaptation is defined as the primary translation method aimed at accurately reproducing the content and mood of the original. The study analyses adaptive approaches that include adding explanations and details, shifting the focus from the emotional state of the characters to the physical aspect, as well as introducing additional words, epithets, and comparisons to enrich the text. Adaptations with clarifications that enhance the semantic coloring of the novel and modifications of tone considering cultural and stylistic differences between the languages are also explored.

The article provides practical recommendations for translators that will help improve the quality of translations and preserve the authenticity of literary texts when adapting them for a foreign audience. This article will be valuable for students, translators, and anyone interested in translation methods and their impact on text perception, contributing to the development of translation theory and practice.

Key words: translation, literary text, expressiveness, translation methods, intercultural exchange, preserving authenticity.